

УНИВЕРСИТЕТ ПО БИБЛИОТЕКОЗНАНИЕ И
ИНФОРМАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ

Проект: EXCELLCITY: Повишаване на научния и иновационен капацитет в интелигентния град
чрез изграждане на връзки (ТУИНИНГ) BG-RRP-2.005-0003

Каталог с добри практики за изграждане на капацитет за НИИ

РАБОТЕН ПАКЕТ 1 Резултат (Deliverable) № 1.2 (1.2.1 – 1.2.3)

Бенефициент: Университет по библиотекознание и информационни технологии (УниБИТ)

Структурата за наблюдение и докладване: Изпълнителна агенция „Програма за образование“

Автор на документа

Доц. д-р Васил Загорев

Подпис _____

Дата: _____

Ръководител на РП 1

Проф. д-р Тереза Тренчева

Подпис _____

Дата: _____

Одобрено от

Дата: _____

Координационния съвет на проекта

Версия на документа

01

Дата на версията

18.02.2024

Финансирано от
Европейския съюз
NextGenerationEU

ИЗПЪЛНИТЕЛНА АГЕНЦИЯ
„ПРОГРАМА ЗА ОБРАЗОВАНИЕ“

МИНИСТЕРСТВО
НА ОБРАЗОВАНИЕТО
И НАУКАТА

Контрол на документа

Номер на версията	Автор	Дата на версията	Статус	Одобрено от
0.1	Васил Загоров	18.02.2024	Структуриране на документа	
0.2	Васил Загоров Светослава Димитрова	26.02.2024	Анализ на добри практики за каталога	
0.3	Васил Загоров Светослава Димитрова Пламен Теодосиев	14.03.2024	Първи драфт на каталог от добри практики	
0.4	Васил Загоров Светослава Димитрова Тереза Тренчева	28.03.2024	Приключване на анализа на стратегиите	
0.5	Васил Загоров Светослава Димитрова	24.04.2024	Финален вариант на Каталога от добри практики	

Контрол на промените

Номер на променяната версия	Раздели за промяна	Обобщение на причините за промяна	Автор	Нова версия
0.1	Всичко	Вътрешен преглед		

Разпределение

Всички версии на този документ се разпространяват до следните лица:

Настоящото проучване на добрите практики за развитие на университетския капацитет за изследвания и иновации (по-долу само *добри практики*) е проведено на базата на анализ на стратегическите планове на 40 университета. Подборката на проучените обекти е направено на базата на европейската секция на рейтинговата система EduRank¹. Избрани са 31 университета от топ 100 на класацията, които имат от 4 до 2 съвпадения с професионалните направления, в които обучава УниБИТ. Картината от добри практики се очертава и от заложените изследователски приоритети в стратегиите на 9 университета от бившите социалистически страни в Източна Европа, които са се утвърдили и в класацията на EduRank.

Добрите практики са изведени от стратегическите планове на университетите посредством методите на синтез и анализ. Чрез директен пълен преглед на документите са установени 57 добри практики, те са групирани по реда на появяването им в стратегии на университетите по поредността на класирането им, като се отчита количествената им концентрация и степента им на приложимост в български условия (Таблица 1). Изведени са данни за хронологичните параметри на стратегиите. Проведеният анализ се подчинява на определени уговорки, които се отнасят най-вече до разминаването в отсъствието, респективно присъствието, и приложимостта на дадена добра практика. Така например категорията „Научна етика“ е изведена като приоритет и добра практика в голяма част от стратегиите, в друга тя не присъства, но това не означава, че въпросните висши училища нямат правила и стандарти, отнасящи се до етичните норми в науката. В този случай присъствието на практиката в стратегическия документ може да се възприеме като целеполагане, което да доведе до развитие на изследователския капацитет на университета, а отсъствието като съществуване на научна етика априори. Подобен тип уговорки са валидни за цялата система от добри практики, като например за заявените стратегически цели за тематично и партньорско покритие в планетарен, регионален, национален и локален план. Предвид тази уговорка концентрацията на добрите практики трябва да се разбира като елемент от програмата за подобряване на нивото на научно-изследователската работа. В този смисъл стратегиите отразяват не само това, което се прилага за развитие на академичния капацитет, но и това, което би трябвало да се приложи за неговата бъдещи

¹ EduRank. In: <https://edurank.org/geo/eu/> [online 27.03.2024]

проекции и устойчивост. В този смисъл някои практики като **№31 Funding for Impact (5%)** и **№32 Science impact education (7.5%)**, които се прилагат рядко, ще са от изключителна важност за развитието на средносрочна научна стратегия в УниБИТ, а други, които са широко приложени - **№7 Inviting leading scholars (62.5%)** – по редица обективни причини са изключително трудно приложими при настоящата нормативна база и финансови параметри на висшето образование в Р България.

Вследствие на анализа на добрите практики се очертават два модела за развитие на изследователския капацитет на университетите – либерален и централизиран. Те се отнасят до постигането на определени изследователски резултати в науката и до конкретни позиции по отношение на престижа и финансова стабилност. При водещите университети, особено британските се забелязва отчетливо стремежът за финансова независимост и стабилност². Въпреки различните тенденции за планиране и управление на изследователските процеси, университети залагат на идентични механизми в стратегиите си за научни изследвания, като тук в таблицата могат да се проследят процентните параметри на всяка конкретна практика. В големите университети броят на прилаганите практики е по-голям – в Оксфорд (EduRank №1) и в Кеймбридж (EduRank № 2) са заложили по 26 основни елемента за разгръщане на научните изследвания (без да се припокриват), докато в стратегията на университета в Лунд (EduRank №17) те са само 13 или едва 23 % от общо изведените практики³. Като цяло Оксфорд и Кеймбридж изчерпват целия набор от добри практики и по-малките университети рядко добавят нещо, което да липсва в техните стратегии. Водещи в количествено отношение са следните добри практики (Таблица 1):

1. Strategic international research collaborations – 75%
2. Estate, laboratories, libraries, collections, equipment and IT – 72.5%
3. Early-career researchers stimulation – 65%
4. National partnership and collaboration – 65%
5. Inviting leading scholars – 62.5%

² Стратегията на Lancaster University е отличен пример за цялостна комерсиализация на научните изследвания.

³ Въпреки своята лапидарност стратегията на Lund University е пример за оптимална стратегия за развитие на научния капацитет: <file:///C:/Users/vasil/Downloads/28.%20research-strategy-for-lund-university-2023-2026.pdf> [online 27.03.2024]

6. Project orientated research and funding – 60%
7. Fundraising and financial sustainability and diversity – 57.5%
8. Teaching and learning by research – 50%
9. Local partnership and collaboration – 50%
10. Science for Better Society – 50%

Специфична група практики се оформя в университетите от бившия Източен блок, които в ролята си на догонващи по отношение най-вече на международния престиж и видимост, се налага да включват практики, които се явяват естествена част от либералния академичен модел. На тях в стратегията за научни изследвания на УниБИТ трябва да се отдели специално внимание – виж №49 -57, Таблица 1).

Стратегиите са с различна продължителност – те могат да бъдат разделени условно на краткосрочни до 4 години, средносрочни от 5 до 10 години и дългосрочни. Срещат се стратегии без спецификации в продължителността, най-често те са средносрочни: 13 стратегии за 5 години, две за 8 години и 5 за 10 години. Интересна е като изключение дългосрочните стратегия на Upsala University, планирана до 2050 г.

Предвид концентрацията на добрите практики и баланса в приоритетите при развитието на научния и изследователския капацитет за образцови, по линия на своята яснота и конкретност, могат да се взема за пример стратегиите на University of Sheffield (EduRank №37), Aarhus University (EduRank №39), University of Bergen (EduRank №81), University College Dublin (EduRank №90)⁴. Подходящи като практика за планиране и развитие на научните изследвания, спрямо целите на УниБИТ, са заложените в стратегията на University of Ljubljana (EduRank №124) индикатори за научно развитие⁵.

⁴Стратегиите са достъпни на:

https://drive.google.com/drive/u/0/folders/1K9wYGMMyDY_B6leL4Hedc54KlcF4Qpu2O.

⁵University of Ljubljana. In: https://drive.google.com/drive/u/0/folders/1vFCoZlJe_qgf98i9jdCFTeldaD0EcUN2

Таблица 1: Добри практики за развитие на научния и изследователския капацитет⁶

Практика	Пояснение	Концентрация	Приложимост
1. Teaching and learning by research	Учебните програми се преподават (изцяло или отчасти) посредством включването на студентите в изследователската работа – проекти, участия в теренни проучвания, лабораторни експерименти.	20 бр./50%	Приложено
2. Opportunities for research students	Стимулира се подготовката за изследователска работа на студенти под ръководството на опитен учен.	18 бр./45%	Приложимо
3. Freedom of research	Изследователят има свободата да подбира обекта, предмета, методологията, финансовите инструменти и публикационните си стратегии	9 бр./22.5%	Приложено
4.Challenge-led problems	Изследват се значими глобални проблеми, отнасящи се до целите за устойчиво развитие на ООН.	19 бр./47.5%	Неприложимо
5.Curiosity-driven problems	Изследвания, разширяващи познавателните граници на науката.	11 бр./27.50%	Частично приложимо
6. Research leadership ⁷	Развиват се академични лидери, които да ръководят работата по водещи научни проекти.	7 бр./17.5%	Неприложимо
7.Inviting leading scholars	Традиционно тази практика се свързва с осигуряване на финансови и изследователски условия за привличането на водещи учени. Под водещ учен се разбира учен с	25 бр./62.5%	Частично приложимо към неприложимо

⁶ Представени практики са изведени и обработени на основа на първичния емпиричен материал представен в:

https://docs.google.com/spreadsheets/d/1E92n_Pp5cWbRgllajmfHx967E3a3CpqxYIG1CXe74Cg/edit?pli=1#gid=1103683008

⁷ Тази практика традиционно е антипод на практиката за осигуряване на академична свобода. Лидерството в изследователската област се охарактеризира с политики на определяне на изследователското поле, целите, в това число импактът и финансовите резултати, формирането на екипа и спазването на определени изследователски политики с безсрочен или дългосрочен хоризонт.

	наукометрични резултати, поставящи го на водещи позиции в областта му. В тази посока, при внимателно таргетиране, УниБИТ може да работи по програми като Erasmus+		
8.Early-career researchers stimulation	Политиката на университета включва развитието на собствен академичен потенциал, което се обвързва с т. 2.	26 бр./65%	Приложимо ⁸
9.Interdisciplinary research	Изследвания отнасящи се до изследователски полета и методология от повече от едно изследователско поле ⁹ .	19 бр./47.5%	Приложимо
10. Cross-disciplinary research	Изследователски полета, чиито пресечни точки могат да доведат до обогатяване на научните резултати ¹⁰ .	9 бр./22.5%	Приложимо
11. Research in a specific field/s	Изследване в едно или няколко конкретни изследователски поета.	17/42.5%	Приложено
12.Research globally (topics)	Изследват се теми, значими за цялото човечество	19/47.5%	Частично приложимо към неприложимо
13. Research nationally (topics)	Изследват се теми значими за определена нация, политическо или икономическо обединение ¹¹ .	11 бр./27.50%	Приложимо
14. Research regionally (topics)	Регионални и локални изследвания	13 бр./32.5	Приложено
15. Strategic international research collaborations	В това число: връзки с индустрията, административни структури, фондации и научни организации. Връзки по линията на	30 бр./75%	Приложимо

⁸ В УниБИТ се забелязва положителна тенденция по привличането на студенти за изследователска работа и израстването им в научни звания и длъжности, но също така се очертава и практик за административното им натоварване, което ги отдалечава от изследователската им работа.

⁹ Използването на понятията интердисциплинарно, мулти дисциплинарно и трансдисциплинарно е по-скоро хаотично и не почива на конкретна дефинитивна терминологична разлика между трите понятия.

¹⁰ Могат да се намерят доводи за обединяването на полета №9 и №10

¹¹ Тук се включва и общото политическо, икономическо и академично пространство на ЕС.

	международни проекти, стратегически алианси и научни мрежи.		
16. National partnership and collaboration		26 бр./65%	Приложено
17. Local partnership and collaboration		20 бр./50%	Приложено
18. Estate, laboratories, libraries, collections, equipment and IT	В това число инфраструктура и средства за дигитална трансформация, която да гарантира достъп и сигурност на научната информация, изследователски бази и RDS центрове.	29 бр./72.5	Частично приложимо
19. Fundraising and financial sustainability and diversity	Държавни и частни фондове за научни изследвания, научни фондации, грантове, национални и европейски програми, дарителство, патенти, връзки с бизнеса, алумни и др. ¹²	23 бр./57.5%	Частично приложимо
20. Project orientated research and funding	Изследователския капацитет се осигурява на базата на участия в проекти на международно, регионално, национално и локално ниво.	24 бр./60%	Приложимо
21. Entrepreneurial environment for researchers	Насърчава се конкуренцията и инициативността	11 бр./27.5%	Неприложимо
22. Entrepreneurial environment for staff		9 бр./22.5%	Неприложимо
23. Entrepreneurial environment for students		4 бр./10%	Неприложимо
24. Science for better word	Изследват се цели свързани с водещите глобални проблеми – замърсяване, зелена енергия, сигурност...	17 бр./42.5%	Неприложимо
25. Science for Better Society	Изследват се ключови обществени проблеми.	20 бр./50%	Приложимо
26. Open access	Видимост и достъпност на научните изследвания.	16 бр./40%	Приложено

¹² Видовете финансиране могат да се проследят в стратегиите на университетите в Ливърпул и Бирмингам, които са изцяло комерсиално ориентирани.

27. Enhance the quality of the research	Подобряването на научните изследвания.	16 бр./40%	Приложимо
28. Research Ethics	В това число: методология и качество на изследванията, отговорно обработване на данни, равен старт и включване, отговорно прилагане на резултатите, етични практики при публикуване на резултатите, равен достъп до информация, планиране на резултатите и влиянието на изследването върху обществото и околната среда ¹³ .	12 бр./30%	Приложимо
29. Science Impact Measurement	Измерване на влиянието на научните изследвания по определени критерии.	15 бр./37.5%	Приложимо
30. Science impact evaluation	Оценка на влиянието на научните изследвания.	14 бр./35%	Приложимо
31. Funding for Impact	Отделяне на средства за повишаване на видимостта на научните изследвания	2 бр./5%	Частично приложимо
32. Science impact education	Квалификационни курсове и програми с цел повишаване на влиянието на научните им изследвания ¹⁴ .	3 бр./7.5%	Приложимо
33. Research Information team	Отделните учени и екипи от учени се осигуряват информационно и логистично от специални екипи, в това число: група за развиване на идеите до проекти и група за информационна поддръжка на проектите. Съществуват и специални звена, които да информират активните учени за различни програмни схеми за финансиране на наука.	6 бр./15%	Неприложимо

¹³ Повечето университети със сериозни научни амбиции имат собствени протоколи за научна етика, които са специфични за различните научни полета но се центрират около обобщенията на ЮНЕСКО:

<https://www.unesco.org/en/ethics-science-technology>. Изключително популярен в международен план е стандартът за научна етика при публикуването на научни изследвания COPE:

<https://publicationethics.org/about/our-organisation> [online 27.03.2024]

¹⁴ Виж повече на Cambridge University Research Strategy: <https://www.research-strategy.admin.cam.ac.uk/pathways-impact> [online 27.03.2024]

34. Specific Research Administrative Structures	В университета има специално звено, което се занимава с изследователската стратегия, политиките за изпълнението ѝ и оценка на постигнатите резултати. ¹⁵	11 бр./27%	Частично приложимо и приложено
35. Promote and enable new models of collaboration and team research		5 бр./12.5%	Изисква проучване
36. DORA	San Francisco Declaration on Research Assessment ¹⁶	1 бр./2.5%	Изисква проучване
37. Reliable knowledge and understanding	Доверие в науката и борба с фалшивата наука.	1 бр./2.5%	Частично приложимо
38. Research Excellence Framework (REF)	Важи за британските университети и за част от университетите в британската общност ¹⁷		Неприложимо
39. National Research Agency	Отнася се до университетите, които изрично упоменават, че стратегиите им са съобразени с националните агенции в областта на научните изследвания	11 бр./27.5%	Приложимо
40. Advance and responsible digitalization	Някои университети са го извели в стратегиите си самостоятелно извън приоритетите за отворена наука и информационна осигуреност.	4 бр./10%	Приложимо
41. Research days	Организираны по график вътрешноуниверситетски семинари за среща на различните изследователски екипи.	1 бр./2.5%	Приложимо
42. Slow Science vs Quick and Dirty Science	Отнася се до по-отговорно отношение към научните резултати и е в противовес на преследването на наукометричните резултати	1 бр./2.5%	Неприложимо

¹⁵ Cambridge University Research Strategy Office: <https://www.research-strategy.admin.cam.ac.uk/> [online 27.03.2024]

¹⁶ San Francisco Declaration on Research Assessment. In: <https://sfdora.org/> [online 27.03.2024]

¹⁷ <https://www.research-strategy.admin.cam.ac.uk/impact/research-excellence-framework-ref-impact-evidence-data-collection-privacy-notice> [online 27.03.2024]

43. Prestigious award and Fellowships nominations	Участие в престижни награди и програми за обмен на изследователски опит	1 бр./2.5%	Частично приложимо
44. PhD Student mobility		3 бр./7.5%	Приложимо
45. Communications	Науката трябва да е по-видима и популярна както в научните среди, така и в обществото.	11 бр./27.5%	Приложимо
46. Research-based exhibitions	В това число и фестивали на науката	2 бр./5%	Приложимо
47. Independent fellowships	Покани към независими учени	1 бр./2.5%	Неприложимо
48. University research ranking goals	В нашия случай: попадане в класациите, подаване на адекватна информация за класациите, поставянето на обозрими цели за придвижване в по-горни позиции.	2 бр./5%	Приложимо
49. Researchers' sabbatical year.	<i>От №49 практиките са изведени от стратегиите на университетите от Източна Европа</i>	1 бр./2.5%	Частично приложимо
50. Protection of intellectual property		1 бр./2.5%	Приложимо
51. Appropriate quality indicators for all areas of science and the arts		1 бр./2.5%	Приложимо
52. "Intensify collaboration in research with universities that are ranked either the same or higher"		1 бр./2.5%	Приложимо
53. Awards for scientific achievements		1 бр./2.5%	Приложено
54. Diversification of salary based on scientific results		1 бр./2.5%	Неприложимо
55. EU research & innovation framework programme Horizon Europe (2021 – 2027)		1 бр./2.5%	Приложимо
56. Summer schools; establishment of international institutes		1 бр./2.5%	Приложимо

57. Number of internationally registered patents		1 бр./2.5%	Изисква проучване
--	--	------------	-------------------

След направения анализ на 8 респондента, които да подберат 10 първостепенни и 10 второстепенни приоритета от направения каталог, се получи следния резултат за стратегия за развитие на научните изследвания и иновации:

Първостепенни приоритети:

- 20. Project orientated research and funding
- 34. Specific Research Administrative Structures
- 9. Interdisciplinary research
- 15. Strategic international research collaborations
- 1. Teaching and learning by research
- 2. Opportunities for research students
- 7. Inviting leading scholars
- 18. Estate, laboratories, libraries, collections, equipment and IT
- 8. Early-career researchers' stimulation
- 45. Communications

Второстепенни приоритети:

- 4. Challenge-led problems
- 16. National partnership and collaboration
- 19. Fundraising and financial sustainability and diversity
- 21. Entrepreneurial environment for researchers
- 28. Research Ethics
- 3. Freedom of research
- 10. Cross-disciplinary research

14. Research regionally (topics)

17. Local partnership and collaboration

33. Research Information team